groblad's
PERMAKULTUR

SORTLISTA

Nedan kommer förslag på träd, buskar och klätterväxter som vi har erfarenhet av att odla eller som odlare vi känner har erfarenhet av, som vi vet ger bra med frukt, bär och nötter. Bokstaven E efter en del av de sorter vi skriver om (sortnamnet) står för Elitplanta/ E-planta och är en kvalitetsmärkning som innebär att det är en svenskodlad, certifierad frisk sort som är anpassad för svenskt klimat.

Denna lista kommer att förbättras 2026 och sortnamnen kommer att beskrivas närmare samt fler sorter kommer att läggas till. Listan bygger på flera odlares erfarenheter och referenser hittar du längst ner i dokumentet.

Vid plantering av träd och buskar rekommenderar vi att man gödslar i planteringshållet med kompost eller stallgödsel. Täck gärna runt busken med kartong eller tidning. Över läggs hö, halm, flis, bark eller sågspån. Genom att täcka runt busken hålls ogräset borta och marken håller fukten bättre. Täckmaterialet är kolrikt och ökar humus i marken. Vattna regelbundet de första 3 månaderna.

Buskar

Rosenkvitten

Chaenomeles japonica

Väldigt bra och användbar liten bärbuske för soliga lägen. Härdig upp till zon 4–5. Blommar på våren med vackra tegelröda blommor. Frukten blir ca 4 cm i diametern och kan sitta kvar länge på busken. Frukten är först grön för att övergå i gult på senhösten när den skördas. Kan koktas till mos, sylt, juice osv. och det är en riktig delikatess. Frukten kan också rivas ner och användas i dressing. Frukten är rik på pektin och innehåller dubbelt så mycket C-vitamin som apelsiner. Självfertil men det blir större skörd vid korspollinering. Den är torktålig och föredrar ett soligt läge med näringsrik och humusrik jord.

Sorter:

Cido Zon 4. En odlingsvärd sort av liten rosenkvitten med nästan taggfritt växtsätt.

Darius Zon 4. En tornfri sort som tagits fram för kommersiell odling. Höjd: 0,5 -1 meter
Bredd: 1-2 meter.

Rondo En tornfri sort av liten rosenkvitten som ger goda frukter och kan odlas upp till zon 5.
Växthöjd: 50-75 cm, 75-100 cm

Sirius En tornfri sort som också har tagits fram för kommersiell odling i Sverige.

Koreansk berberis

Berberis koreana

Torktålig och gillar inte blöt jord. Trivs i sol till halvskugga. Den kan växa i vilken jord som hels, förutsatt att den inte är vattensjuk. Den har ett upprätt, tätt växtsätt med mycket taggar. Blir mellan 1-2 meter och ger riklig gul blomning på våren som uppskattad av insekter. Den är härdig upp till zon 5. Den är självsteril men det blir större skörd vid korspollinering. Busken slår lite rotskott. Den får mellan 20 – 30 små bär per klase och varje är bär är ca 1 cm långt. Det är lättplockade bär och en fullvuxen buske ge ca 3,5 L bär när de mognar i september-oktober. Bären är syrliga och saftiga och är rika på C-vitamin och kan ätas färska, torkas eller tillagas. Färska eller torkade bär ger fin prägel i risrätter och grytor.

Sort:

Berberis koreana

Aronia

Aronia melanocarpa, prunifolia

Aronia är en härdig och tålig buske som ofta ger stora skördar av nyttiga och lättplockade bär. Den vill växa i näringsrik, mullrik, väldränerat och i lätt fuktig jord. Den trivs i sol till halvskugga. Den blir 2–4 m hög och 2–3 m bredd, beroende på sort. Den är självfertil och härdig upp till zon 5 men kan klara kallare beroende på sort. Sorterna här nedan, avser i huvudsak Aronia melanocarpa (svartaronia) och Aronia x prunifolia (slånaronia).

Sorter:

Amit (svartaronia) Zon 1–5
En sort som blir 2–3 meter hög och ger ganska stora svarta bär. Ursprungligen kan den ha tagits fram i det forna Sovjetunionen. I handeln förekommer den ibland under namnen Sorbaronia eller Aronia mitschurinii.

Glorie E/Elisabeth PBR (svartaronia) Zon 1–6
En kompakt och lågvuxen sort som blir ungefär 60–80 cm hög och 40–50 cm bred. På hösten får den en vacker orangeröd bladfärg som gör den dekorativ även efter bärsäsongen.

Hugin E (svartaronia) Zon 1–5 (6)
Kallas ibland för liten svartaronia i trädgårdsbutiker. En låg och tät sort som blir cirka 1–1,5 meter hög. Ger många små bär och utvecklar senare en vacker roströd höstfärg på bladen.

Viking (slånaronia) Zon 1–5 (6)
Har ett upprätt växtsätt och blir 2–3 meter hög. Ger stora bär och får en fin höstfärg. I svenska trädgårdsbutiker kallas den ofta för bäraronia tack vare sina stora, användbara bär.

Västeråker E (slånaronia) Zon 1–5 (6)
Har ett glest, brett och upprätt växtsätt. Plantan blir 2–3 meter hög och 1,5–2 meter bred. Passar bra som friväxande häck men behöver beskäras något i början för att bli tätare och mer stabil i formen.

Koreansk silverbuske

Elaeagnus umbellata

Den klarar de flesta jordar men föredrar att växa väldränerat, i sol till halvskugga. Till skillnad från havtorn klarar den mer skugga. Den är kvävefixerande och används som amträd eftersom den har ett rotsystem som luckrar jorden. Den blir ca 2–4 meter och blir 2–4 meter bredd. Den är delvis självfertil men det blir mycket bättre fruktsättning vid korspollinering. Den är härdig upp till zon 4. Den får röda eller gula, silverfräkniga bär, beroende på sorten, som har en söt syrlig smak med en krispig konsistens. När busken väl är etablerad förser den sig självamed kväve och klarar då både vindutsatta platser och torka. Bra alternativ i vindskydd. Koreansk silverbuske kallas även till höstoliv.

Sorter:

Amber Zon 1-4. Härstammar från Japan. Kraftigväxande stor buske som ger stora, söta, ljusgula bär.

Marzahne Zon 1-3. Ger röda bär som anses vara en av de sötaste sorterna.

Amoroso Zon 1-3. Tidig blomning med doftande vita blom. Ger stora klasar av röda bär under tidig höst.

Pointilla Zon 1-3. Sorten är utvald för sina stora korallröda frukter.

Havtorn

Hippophae rhamnoides

Föredrar lucker jord men klarar de flesta jordar och den vill helst växa i full sol eftersom den dör om den skuggas för mycket av andra växter. Den blir 2–6 m hög och 2-5 meter bredd. Eftersom de pollineras med vinden är det viktigt att hanplantan står uppströms i vinden, så att pollen sprids till honplantorna. I odlingar används ofta 1 hanplanta till 5–9 honor, men i en liten trädgård räcker det med 2–3 buskar, välj då sorter som är säkert kompatibla. ”Matchande par” som Romeo & Julia är mest marknadsföring, men det är ändå klokt att välja sorter som blommar samtidigt och klarar ditt klimat. Det är en härdig växt som klarar sig till zon 7 Den är kvävefixerande, lättodlad och vindtålig. Man kan få upp till 6–15 kg bär per buske och bären är rika på C-vitamin, särskilt tidigt i mognaden.

Vissa sorter har vassa tornar som gör skörden besvärlig, medan andra har längre bärskaft, vilket gör bären lättare att plocka för hand. Ett annat knep är att klippa av grenar, frysa dem i en plastpåse och sedan skaka loss bären. Mest bär får du på tvåårsskott, så beskär lagom mycket för att hela tiden få nya, produktiva grenar. Tänk också på att havtorn kan sprida sig långt med rotskott, plantera dem därför på en plats där de får bre ut sig.

Sorter:

Balsgård Hubert Zon 1–4 (5)
Frisk hanklon med mycket få tornar och rotskott. Växer kraftigt och mer livfullt än många andra hankloner, och kan med tiden utvecklas till ett litet flerstammigt träd på cirka 5 meters höjd. Kan användas som pollinerare men fungerar också som ett vackert prydnadsträd med sina silvergrå blad.

Botanitjeskaja Ljubitelskaja Zon 1–5 (6)
Honplanta som tagits fram genom korsning av två ryska sorter. Ger medelstora, mörkgula bär i augusti med mild smak och låg syra. Bären sitter på nästan tornfria grenar, vilket gör dem lättplockade. Plantan blir cirka 2 meter hög eller mer och har god motståndskraft mot sjukdomar. Beskrivs som en av de bästa sorterna för hobbyodlare.

Eir Zon 1–5
En tidig och produktiv honplanta från SLU Balsgård. Ger medelstora, orange bär som är både stora och smakrika. Sorten är lättröskad och lämpar sig väl för skörd.

Eva Zon 1–5 (6)
En av de mest uppskattade sorterna på den svenska marknaden. Honplanta som är en korsning mellan en rysk storfruktig sort och vilda havtornsplantor från Torneå och Haparanda. Känd för att tåla stora temperaturväxlingar. Ger stora bär på i genomsnitt 1,2 g. Grenarna har få tornar och bären sitter på långa skaft, vilket gör dem lätta att plocka.

Fenja Zon 1–5
Honplanta från SLU Balsgård som ger mycket stora, rödorange bär. Smaken är mildare och sorten beskrivs som både lättplockad och lättröskad. Enkel att skörda för hand.

Julia E Zon 1–5
En svensk selektion från SLU Balsgård med rysk härstamning. Ger ganska stora bär med en arom som beskrivs som fin och exotisk. Bären har ett glansigt, segt skal och är relativt lättplockade. Julia är produktiv men sätter få rotskott. Plantan blir omkring 3 meter hög och har tornar, men betydligt färre än vilda sorter. Pollineras traditionellt av Romeo men fungerar även med exempelvis Svenne.

Karl Zon 1–4 (5)
Hanplanta från Lettland med få tornar och rikligt med pollen. Känd som en pålitlig pollinerare till

många olika honplantor, bland annat Sol, Rus, Torun, Klara och Lotta. Blir cirka 2 meter hög och är tålig och lättskött.

Klara / Mary Zon 1–5 (6)
En tidig, mycket produktiv sort från Lettland. Ger rödorange bär med friskt syrlig smak som lämpar sig väl för puréer. Bären är mellanstora och lättplockade. Plantan blir runt 2 meter hög och grenarna har få tornar. Har en förmåga att sätta nya skott vid basen av ettårsskotten. Pollineras exempelvis av Karl.

Lotta E Zon 1–4
En sort som är ovanligt lättplockad, vilket gör den särskilt intressant för självhushållare. Skickar dock ut en del rotskott och är mindre produktiv än exempelvis Julia. Lotta är också mindre köldtålig. Pollineras bland annat av Svenne.

Otto Zon 1–6 (7)
Hanplanta som blir 2–3 meter hög. Tål kraftiga temperaturväxlingar och är känd som en mångsidig pollinerare, bland annat för sorten Eva.

Romeo E Zon 1–5
Svensk hanplanta från SLU Balsgård med rysk bakgrund. Framtagen som pollineringspartner till Julia, men kan även pollinera andra honplantor. Blir cirka 3 meter hög.

Rus / Botanitjeskaja Ljubitelskaja Zon 1–6
Rysk honplanta som ger stora, saftiga, orange bär med god smak. Bären är lättplockade och busken har få tornar, vilket gör den väl lämpad för självplock. Rus är tidig, produktiv och lättröskad. Pollineras bland annat av Karl.

Svenne E Zon 1–4
Hanplanta som ofta kombineras med Lotta. Blir cirka 3 meter hög efter ungefär åtta år om den inte beskärs. Beskrivs som mer livskraftig än Romeo, men skjuter rotskott som behöver hållas efter. Kraftig och bredväxande med fler tornar än exempelvis Karl.

Tarmo Zon 1–6 (7)
Hanplanta framtagen för nordliga kustklimat. Har ett tätt, rundat växtsätt och når en höjd på cirka 2–2,2 meter. Lär ha god motståndskraft mot svampsjukdomar. Pollinerar bland annat Terhi och Tytti.

Tatjana / Tatiana Zon 1–5
Honplanta från Lettland. Ger medelstora bär med låg syrahalt. Buskarna är relativt låga och bredväxande, och bären beskrivs som mycket välsmakande.

Häckkaragan/Sibirisk ärtbuske

Caragana arborescens

Den är lättodlad och klarar de flesta jordar och vill växa i sol men klarar lätt skugga. Den blir 3–5 meter hög och 2-3 meter bred. Den är självfertil och vill växa torrt. Den har använts som levande gärdesgård och är mycket lämplig i läplanteringar och som erosionsskydd. Busken tål mycket hård beskärning. Den är kvävefixerande och en nektarväxt. Vid plantering kan man gödsla sparsamt. Känner inte till några särskilda sorter.

Hagtorn

Crataegus spp

Den är lättodlad men vill växa väldränerat. Den växer snabbt och är vindtålig och vi använder den i vårt vindskydd. Den ger mer frukt om den får växa soligt. Den tål hård beskärning och kan också hamlas för att få tätare buskar eller bestånd. Den har ätliga bär som kan bland annat kan användas till fruktremmar, sylt, te och saft. Den ger skydd för många fåglar och däggdjur som också uppskattar bären. Det finns också många olika larver av fjärilar som har hagtorn som värdväxt. Busken kan bli 4-8 meter hög och 3- meter bred. Den är självfertil och vissa sorter är härdiga upp till zon 7.

Sort:

Big ball Denna *sort* är mycket populär eftersom den producerar ovanligt stora frukter. ''Big Ball' växer som ett litet träd med vackra, kopparröda blad på våren som ger ett dekorativt intryck. Trädet får rikligt med frukt som är rik på C-vitamin och passar utmärkt till sylt och gelé. Frukterna liknar små paradisäpplen, och för att de ska mogna ordentligt behöver trädet stå i full sol.

Blåbärstry

Lonicera caerulea var. kamtschatica

Busken föredrar väldränerad jord men tål ganska mycket markfukt. Det är en lättodlad buske som gillar att växa i sol till lätt skugga. Den blir ca 1–3 meter hög och 1-3 meter bred. Den är härdig upp till zon 6. Bären är söt syrliga och blir i regel 3 cm stora. Den är självsteril men ger större och mer bär om du har minst två olika namnsorter som blommar samtidigt. Fler sorter ger ofta ännu bättre skörd. Det stämmer inte längre att ryska och kanadensiska sorter inte kan pollinera varandra. Numera är de flesta sorterna ändå korsningar mellan flera ursprungsländer, så fokusera på blomningstid, inte ursprung, när du väljer sorter.

Sorter:

Aurora
Kanadensisk sort som ger stora, söta bär som är enkla att plocka. Mognar i juni och är rikbärande med god sjukdomsresistens. Beskrivs ofta som en av de bättre sorterna för kommersiell odling. Plantan har ett högt men smalt växtsätt och blir cirka 180 cm hög och 120 cm bred. En etablerad buske kan ge upp till 5 kg bär.

Baktjarskaja / Bakczarskaja Jubilejnaja
Ger avlånga bär som mognar jämnt i juni–juli. Bären är lätta att plocka, sitter kvar bra på grenarna och lämpar sig väl för både infrysning och transport. Smaken är sötsyrlig. Plantan blir ungefär 1,5 meter hög och 1,2 meter bred. En buske ger cirka 3,5 kg bär.

Blue Banana
En sort som ger avlånga, bananformade bär på cirka 3 cm. Bären är saftiga och söta. Mognar i slutet av juni eller början av juli. Plantan blir omkring 1,5 meter hög. En buske kan ge runt 4,5 kg bär.

Blue Treasure
Sen sort som ger skörd i juli. Bären är cirka 3 cm långa, söta och saftiga. Sorten har kanadensiskt ursprung med japansk bakgrund. Plantan är starkväxande med upprätt växtsätt och är ganska produktiv. En buske ger mellan 3,6 och 4,5 kg bär.

Blue Velvet
Tålig och produktiv sort som klarar blåst och fuktiga odlingsförhållanden väl. Har ett vackert bladverk med lätt ludna blad. Ger mellanstora bär med en sötsyrlig smak. Mognar i juli–augusti. Plantan blir 80–120 cm hög och kan ge omkring 4 kg bär per buske.

Boreal Beast
En korsning mellan ryska och japanska sorter. Blommar senare än de flesta blåbärstry och ger skörd i juli, ibland en bit in i augusti. Mycket produktiv med en skörd på cirka 5 kg bär per buske. Bären behåller smaken väl efter frysning. Plantan är kompakt och blir cirka 150 cm hög och 120 cm bred.

Boreal Beauty
Kompaktväxande sort som blir ungefär 150 cm hög och 120 cm bred. Ger mycket stora, söta bär som väger runt 3 g styck. Blommar samtidigt som Beast och ger skörd i slutet av juli och upp till två till tre veckor in i augusti. Lämplig att odla tillsammans med Beast och Blizzard för bra pollinering.

Boreal Blizzard
Ger mycket stora, något rundare bär med en fin sötsyrlig smak. Bären väger i genomsnitt 2,8 g, men kan ibland bli så tunga som 3,9 g. En buske kan ge omkring 5 kg bär. Sorten är kraftigväxande och kompakt, med en höjd på cirka 150 cm. Blommar sent på säsongen och mognar i slutet av juli eller början av augusti.

Honeybee
Ger stora, saftiga, cylindriska bär som mognar i juni–juli. Bären sitter kvar på grenarna tills de torkar. Plantan blir cirka 150 cm hög och 120 cm bred. Honeybee är en rikgivande sort och fungerar även som pollinerare för många andra sorter. En buske kan ge runt 4 kg bär.

Vinbär

Prunus tomentosa

De röda vinbären är den mest tåliga men alla klarar sig bra i de flesta jordar men föredrar väldränerad, lucker och fuktig jord. Trivs i sol till halvskugga och blir 1–2 meter hög och 1-2 meter bred. Den är självsteril men ger mer skörd vid korspollinering. Härdig upp till zon 7.

Sorter:

Röda- **Jonkheer van Teets**

Vita- **Gullan**

Svarta- **Delikatesnaja**

Narve Viking

Petter

Martin

Mirjam

Krusbär

Ribes uva-crispa

Anspråkslös men undvik tung lerjord och vattensjuk jord, gillar mullrik och fuktig jord. Vill växa i sol till halvskugga och i ett skyddat läge. Plantan blir ca 1 meter hög och 1 meter bred. Den är självsteril men ger mer skörd vid korspollinering. Härdig upp till zon 6. Plantera inte i frostfickor eftersom den blommar tidigt kan det ge dålig skörd.

Sorter:

Hinnonmäki Grön

Invicta

Martlet

Jacob

Dagmar

Björnbär

Rubus Björnbärs-gruppen

Trivs i mullrik, väldränerad och fuktig jord, gärna i lätt sur jord. Trivs i full sol eller lätt skugga och gärna skyddat från vinden. Den blir upp till 4 m och med 2–7 utväxande stammar. Den är självsteril men ger mer skörd vid korspollinering. Härdig upp till zon 3-4. Björnbär slår rotskott och man kan gräva upp dem och plantera på nya platser.

Sorter

Black Satin / Thornless Zon 1–4
En taggfri sort som blir 2–3 meter hög. Mognar i september–oktober. Ger stora, svarta bär med söt smak.

Himalayan Giant Zon 1–3
Kraftigväxande sort med långa grenar som kan bli 3–5 meter. Har taggar. Lämplig för att täcka stora ytor, men kan bli svårhanterlig i mindre trädgårdar. Ger stora, svarta bär med en syrlig smak i september.

Prime Ark
En serie björnbärssorter som är taggfria och som ger frukt på årsskotten, till skillnad från de flesta björnbär som bär frukt på tvåårsskotten (fjolårsskotten).

Prime Ark Freedom
En av sorterna i Prime Ark-serien. Taggfri och känd som den första kommersiella sorten som både saknar taggar och ger frukt på årsskotten. Bären är stora, svarta, avlånga och har en söt smak. Härdigheten är ännu inte helt kartlagd.

Loch Tay Zon 1–4
En härdig, taggfri sort som ger stora, söta och smakrika bär. Tidig mognad jämfört med många andra sorter.

Hallon

Rubus idaeus

Sommarhallon är oftast sötare, medan hösthallon har en friskare smak, särskilt de gula! Många hösthallon är dessutom väldigt stora och en stor fördel är att de blommar efter att hallonängern lagt sina ägg, vilket gör dem nästan alltid maskfria. Hallon hinner oftast mogna även i växtzon 4.

Traditionellt skiljer man mellan sommarhallon (som bär på fjolårsskott) och hösthallon (som bär på årsskott). Men nyare sorter suddar ut gränsen, vissa ger skörd både på ett- och tvåårsskott, ibland tidigare än sommarhallon om man inte klipper ner dem.

Dessa kallas ofta för *everbearing* på engelska och kallas ibland för krukhallon eller balkonghallon på svenska. De är inte alltid så härdiga, men uppskattas för sin långa skördeperiod – som t.ex. *Twotimer Sugana Red* och *Yellow*.

Hallon vill växa i fuktighetshållande, mullrik och lucker jord. Trivs i sol till halvskugga och blir 2–4 meter och 0,4 meter bred beroende på art och sort. Den bildar med tiden stora bestånd om man tillåter den sprida sig med de underjordiska utlöparna.

En fördel med hösthallon är att de är enkla att hålla efter. Efter att du plockat bären på hösten kan du klippa ner hela busken till marknivå eller vänta tills våren och klipp ner allt då.

Sommarhallon ger bär på fjolårsskott, medan hösthallon bär på årsskott. Eftersom beskärningen skiljer sig åt kan det bli rörigt om de växer ihop. Plantera dem hellre i olika rader eller områden, det underlättar både skötsel och skörd.

Sorter

Ariadne (hösthallon) Zon 1–3
Ger mörkröda bär på meterlånga grenar som har svaga taggar. Bären mognar i augusti–september och har en syrlig smak med fast fruktkött. Sorten är känd för att skicka ut många skott.

Aroma Queen / Aromquee (hösthallon)

Zon 1–2, men verkar kunna odlas ända upp till zon 5 i gynnsamma lägen.
En remonterande sort som fortsätter att ge bär tills frosten kommer. Kan odlas både på friland och i tunnel i södra Sverige.

Autumn Bliss E (hösthallon)
Zon 1–2, ibland ända upp till zon 4 med varmt och skyddat mikroklimat.
Ger mörkröda, fasta bär med söt-syrlig smak. Bären lossnar lätt från plantan. Skotten har en del taggar.

Autumn Britten (hösthallon)
Zon okänd, men enligt amerikansk information klarar sorten omkring -30 grader.
En äldre sort med god smak. Ger stora, fasta bär från slutet av juli eller början av augusti och fortsätter att bära långt in på hösten. Plantan är frisk och mycket produktiv och blir cirka 120 cm hög, med behov av stöd.

Autumn First / Primeberry (hösthallon) Zon 1–4
En ovanligt tidig sort för att vara hösthallon. Kan börja ge skörd redan i slutet av augusti, men vanligast är början av september. Ger stora, saftiga röda bär med en något avlång form. Skördetiden sträcker sig från början av augusti till slutet av september eller fram till frosten. Plantan blir cirka 1,2–1,5 meter hög.

Autumn Happy (hösthallon) Zon okänd
Taggfri sort som ger mycket stora, mörkröda hallon. Plantan blir knappt 2 meter hög och börjar ge skörd tidigt för att vara ett hösthallon, från början av augusti till början av oktober.

Elektra E / Balsgård Elektra E (hösthallon) Zon 1–3
En svensk sort med upprätt växtsätt. Ger mörkröda, mjuka och smakrika bär i september–oktober. Bären är relativt stora. Sorten är produktiv och fortsätter att ge skörd fram till frosten.

Golden Autumn (hösthallon) Zon 1–4
Blir 1,2–2 meter hög. Ger stora, gula bär som mognar i september. Plantan skickar ut många kraftiga skott och ger rikligt med bär.

Golden Everest (hösthallon) Zon 1–4
Kompaktväxande sort med få taggar. Ger runda, saftiga, gula hallon med söt smak. Mognar sent, i september–oktober.

Heritage Zon 1–5
Amerikansk sort som är relativt svagväxande. Ger stora, ljusröda bär på nästan taggfria grenar. Bär frukt både på sommaren (juni–juli) och sensommaren (september–oktober). Ger skörd i toppen av årsskotten och tidig skörd nästa år längre ner på samma skott. Plantan blir 150–200 cm hög och behöver stöd.

Polka E (hösthallon)
Zon 1–2, ibland upp till zon 4 med varmt mikroklimat.
Ger klarröda, glansiga bär som mognar i slutet av augusti och fortsätter fram till frosten. Polka är produktiv, har bra motståndskraft mot sjukdomar och bären har god kvalitet och hållbarhet.

Asker (sommarhallon) Zon 1–6
En sommarsort som ger medelstora bär med smak som påminner om vilda hallon.

Glen Ample (sommarhallon)
En rikbärande sommarsort med långa, upprätta skott. Ger mycket stora, fasta och smakrika bär.

Solguld (sommarhallon)
En sommarsort som ger gula hallon med söt smak.

Pimpernöt

Staphylea pinnata, S. colchica

Den vill ha humusrik och väldränerad jord. Den vill växa i full sol och den behöver en skyddad växtplats. Den blir 2–4 meter och 2-4 bred. Skott och blommor skördas på våren och nötter mognar från augusti tillnovember. De omogna fröna kan ätas i augusti och har en sockerärtsliknande smak. Om man vill kunna äta de mogna fröna som är hårda att knäcka, kan man försöka rosta dem (vid en låg temperatur) för att få ut dem. Den är självfertil och är härdig till zon 4. Känner inte till några sorter.

Bärhäggmispel

Amelanchier spp

Den vill växa i väldränerade jordar i sol till halvskugga men den ger godast bär om den får växa i sol. Den klarar att växa i tyngre lerjordar och på torra växtplatser. Busken blir 2 - 6 meter hög och 2 - 4 meter bred. Kan växa upp till zon 6. Den är delvis självfertil men det blir mycket bättre fruktsättning vid korspollinering. Bären har en smak av äpple, mandel och svarta vinbär som med fördel kan plockas med bärplockare. Man kan äta bären direkt från busken eller frysa, torka och tillaga dem till saft eller sylt.

Sorter:

Honeywood / Greatberry Aroma
Zon okänd, men odlas i Österbotten och verkar klara zon 1–5.
Har ett svagväxande och glest växtsätt med lätt hängande grenar. Plantan blir cirka 3–5 meter hög och omkring 4 meter bred. Sätter få eller inga rotskott, även om olika källor anger lite olika uppgifter. Kännetecknas av sen blomning, dekorativt säsongsfärgat lövverk och täta klasar med 9–15 bär. Motståndskraftig mot bladfläcksjuka. Förlänger skördesäsongen om den kombineras med en tidigare sort.

Mandam Zon 1–7
En ganska sen sort från Ryssland. Plantan blir cirka 2,5–3 meter hög och har ett öppet växtsätt. Bären är saftiga, söta och goda med en tydlig sötsyrlig smak. En mer ovanlig sort som kan vara svår att få tag på.

Ballerina Zon 1–4
Kallas även kopparhäggmispel. Växer som ett litet träd med en luftig och upprätt krona. Blir 5–6 meter hög och nästan lika bred. Får vackra, dovt röda höstfärger och passar där mindre träd önskas i trädgården.

Thiessen Zon 1–5
En odlingsvärd sort som blir 2–3 meter hög och 1,5–2 meter bred. Blommar rikligt på våren med vita blommor som följs av stora bär, upp till 17 mm. En planta kan ge mellan 1,8 och 6 kilo bär.

Northline Zon 1–5
Härdig och rikbärande sort från Kanada med söta och aromatiska bär. Busken blir 2,5–3 meter hög och ger många rotskott. I Kanada kallas arten ofta för ”blåbärsträd” och ses som landets motsvarighet till vinbär.

Smoky Zon 1–5
En av de mest välkända sorterna, då den länge funnits i handeln. Härdig kanadensisk sort med söta, milda bär av medelstorlek. Plantan blir 2–3 meter hög. Precis som Northline kallas den ibland för ”blåbärsträd” i Kanada.

Honeywood
Zon okänd, men odlas i Österbotten.
Blir upp till 5 meter hög med ett svagväxande, glest och lätt hängande växtsätt. Bredden ligger runt 4 meter. Blommar sent och har dekorativt lövverk som skiftar färg på hösten. Sätter få rotskott. Bären sitter i täta klasar med 9–15 bär i varje. Kombineras gärna med en tidigare sort för att få en längre skördesäsong.

Martin / Greatberry Fruity Zon 1–6 (7)
Ger rikligt med ganska stora, blåsvarta bär. Bären mognar jämnt under en kort period i juli–augusti, vilket kräver snabb skörd innan fåglarna tar dem. Plantan blir 2,5–4 meter hög och 1,5–2 meter bred. Kan ge en del rotskott.

Sleyt Zon 1–5
En tidig sort som blir 2–2,5 meter hög och 1,5–2 meter bred. Ger äggformade, blåsvarta bär med söt och saftig smak. Utmärker sig genom att få rödare höstfärger, medan de flesta andra sorter får gul höstfärg.

Nyponros & Apotekarrosen

Inom kommersiell nyponproduktion används främst sorten PiRo3, som tros vara en korsning mellan Rosa dumalis och Rosa pendulina. Den är mycket uppskattad eftersom den är nästan helt taggfri, vilket gör skörden betydligt enklare. Sorten togs fram på 1960-talet i Dresden-Pillnitz i Tyskland, speciellt för sina nypons skull. Frukterna har ett högt C-vitamininnehåll – hela 1,2 g per 100 g fruktkött. Plantan blir cirka 150–180 cm hög, har enkla ljusrosa blommor på omkring 4 cm och får vackert gula höstblad.

Bland vildrosor som traditionellt används till nyponsoppa finns Rosa canina, Rosa dumalis (nyponros) och stenrosen, även om dessa ofta ger mindre nypon. Även den kraftiga hartsrosen (Rosa villosa) och

dess underart plommonros har historiskt varit vanliga för nyponsoppa. De flesta nyponprodukter som säljs i butik, som pulver och torkade nypon, är idag oftast baserade på Rosa canina.

För dig som vill ha riktigt stora nypon är mandarinrosen (Rosa moyesii) ett bra val. Men när det gäller smak är det ofta vresrosen 'Fru Dagmar Hastrup' som får de allra bästa omdömena.

Sorter:

Karpatia Zon 1–4
Blir cirka 1,5–2 meter hög. Odlas främst för sina stora, klarröda nypon som är 3–4 cm långa. Nyponen är söta, tjockskaliga och kan ätas färska. De är mycket rika på C-vitamin. Blommar rikligt med doftande, enkla, rosa blommor. En frisk och anspråkslös ros med vackra höstfärger.

Nyponros Rosie Zon 1–6
Storvuxen vildros som blir ungefär 3 meter hög och lika bred. Har små ljusrosa blommor och riklig fruktsättning av stora nypon. Torktålig och passar bra i många typer av miljöer.

Ros PiRo3
En sort framtagen för nyponproduktion. Växer bäst i full sol. Plantan är taggfri, vilket gör den lättskött vid skörd.

Rosa Officinalis Kallas även apotekarrosen.
En gammal och välkänd buskros som länge odlats både för nytta och prydnad. Har stora, karminröda, halvfyllda blommor med en doft som påminner om körvel, sötmandel och mysk. Namnet *officinalis* betyder "nyttoväxt" på latin. Anspråkslös, härdig och frisk. Tål skugga och kan även användas som häck.

Sibirisk Ginseng / Rysk Rot Eleutherococcus senticosus

Sibirisk Ginseng är en frosttålig "Ginseng-art" som ingår i samma familj som Koreansk Ginseng (*Panax ginseng)* och Amerikansk Ginseng (*Panax quinquefolius*). Den är inte besläktad med Indisk Ginseng. Zon 1-4 Den blir mellan 0,5 – 1 m och har ett upprätt och buskigt växtsätt. Har tornar.
Blommar i oansenliga, små i klasar i juli och får svarta bär. Den vill växa i sol-halvskugga i väldränerad djup mullrik jord.

Från denna Ginseng är det rotbarken som används för sina adaptogena egenskaper. Adaptogener kallas ämnen som hjälper kroppen att hantera olika typer av stress. Sibirisk Ginseng är välkänd bland atleter och används även för att behandla insomningsbesvär. Traditionellt använd inom Rysk/Kinesisk folkmedicin.

Stor del av den Sibirisk Ginseng som finns på marknaden är hela nermalda rötter, när det i själva verket enbart är barken från rötterna som innehåller de verksamma ämnena. Känner inte till någon särskild sort.

Amerikanska blåbär Vaccinium corymbosum

När man pratar om "amerikanska blåbär" är det egentligen ett samlingsnamn för flera olika arter och hybrider.

I Sverige säljs främst två typer. Den ena är hybridblåbär, även kallade kanadensiska blåbär, som är en korsning mellan den mycket köldtåliga arten *Vaccinium angustifolium* (lowbush) och *Vaccinium corymbosum* (highbush). Dessa kallas för *half-high* i USA och är särskilt väl anpassade för vårt

nordiska klimat. Den andra typen är rena highbush-blåbär (*Vaccinium corymbosum*), som också tål kyla bra, men inte riktigt lika mycket som hybridblåbären. Det finns även så kallade semi-highbush, som exempelvis sorten 'Northblue', där man har korsat de båda typerna för att få fram buskar med bra vinterhärdighet och goda skördeegenskaper.

För att få en riklig skörd behöver blåbär korspollineras. Även självfertila sorter ger betydligt fler och större bär om de planteras tillsammans med andra sorter. Svenska vilda blåbär (*Vaccinium myrtillus*) fungerar dock inte som pollineringspartner. Plantera därför alltid minst två olika namnsorter, gärna med olika mognadstider. På så sätt får du både bättre pollinering och en längre bärsäsong, från tidig sommar till sen höst. Ett exempel är att kombinera tidiga sorter som 'Duke' eller 'Emil E' med medeltidiga sorter som 'Bluecrop' eller 'Putte E' och avsluta med en sen sort som 'Brigitta Blue' eller 'Pelle E'.

Sorter:

Aino Zon 1–5 (6)
Hybridblåbär (*Vaccinium Angustifolium*-gruppen).
En tålig sort som övervintrar väl och klarar riktigt kalla vintrar. Busken blir cirka 80–100 cm hög och har ett tätt växtsätt. Ger riklig skörd i augusti av blådaggiga bär med en söt och behaglig smak.

Alfred Zon 1–5
Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
En tidig sort som blommar i maj–juni och ger skörd från början av augusti. Busken blir omkring 80–150 cm hög och 70–80 cm bred. Passar bra för dig som vill börja plocka bär tidigt på säsongen.

Brigitta Blue Zon 1–3
Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
En kraftigväxande och mycket produktiv sort med buskigt, upprätt växtsätt. Kan bli 150–200 cm hög. Känd för sina stora skördar – en buske kan ge upp till 7 kilo bär! Sen sort som mognar i slutet av augusti.

Duke Zon 1–4
Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
En stabil sort som blir runt 100–140 cm hög. Ger stora, fasta och klarblå bär på 14–17 mm i diameter med mildsöt smak. Skörden kommer i slutet av juli. Duke är resultatet av en korsning mellan bland annat sorterna *Ivanhoe* och *Earliblue*.

Denise Blue Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
Mellantidig sort som ger stora bär på upp till 1,9 cm i diameter. Smaken är friskt sötsyrlig med tydlig arom. Busken blir cirka 150–180 cm hög och kan, när den etablerat sig, ge mycket stora skördar. En frisk och starkväxande sort.

Alvar Zon 1–5 (6)
Hybridblåbär (*Vaccinium Angustifolium*-gruppen).
En finsk sort som är både köldtålig och självfertil. Invintrar bra och ger mörkblå, smakrika bär i augusti. Bären är relativt små för att vara amerikanska blåbär, ungefär 12 mm i diameter.

Elizabeth Zon 1–3
Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
En robust sort med buskigt växtsätt som blir cirka 150–180 cm hög. Ger mellanstora, fasta och aromatiska bär på runt 16 mm. Skördas i augusti. Sorten är framtagen genom en korsning mellan *Katharine*, *Jersey* och *Scammel*.

Ivanhoe Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
En kraftigväxande, tidig sort som kan bli upp till 2,5 meter hög. Ger mellanstora, saftiga och fasta bär. Skörden kommer i juli – ibland redan i slutet av juni.

Reka Zon 1–3
Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
Dekorativ buske som får röda grenar och vackert röda höstfärger på bladen. Ger medelstora, ljusblå och mycket smakrika bär. En sort som kombinerar både skönhet och funktion.

Spartan Zon 1–3
Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
En kraftigväxande sort som ger stora, goda bär med en unik underton av lakrits i smaken. Passar den som vill ha både storlek och karaktär i sina bär.

Northblue Zon 1–5
Hybridblåbär (*Vaccinium Angustifolium*-gruppen).
En lågväxande, snabbväxande och mycket produktiv sort. Busken blir bara 50–70 cm hög men ger mängder av STORA, söta bär i juli–augusti. En enda planta kan med tiden ge 3–6 liter bär per säsong. Perfekt för mindre trädgårdar.

Bluecrop Zon 1–3
Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
En av de mest populära sorterna i handeln – och med god anledning. Ger stora, sötsyrliga bär i rikliga klasar mitt på sommaren och är mycket produktiv. En enda buske kan ge upp till 10 kilo bär! Höjden ligger på 100–150 cm. En pålitlig och odlingsvärd sort.

Oskar Zon 1–6
Hybridblåbär (*Vaccinium Angustifolium*-gruppen).
En kompakt, upprätt buske som blir cirka 125–150 cm hög och runt en meter bred. Ger skörd i augusti. Bären är mellanstora, blåsvarta och har en lätt syrlig smak.

Patriot Zon 1–4
Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
En tidig sort med långsam tillväxt som ger stora, syrligt söta bär i rikliga mängder. Med tiden kan en enda buske producera 5–9 kilo bär. Blir ungefär 100–150 cm hög. En klassiker som är mycket värd att odla.

Pelle E Zon 1–3 (4)
Amerikanskt blåbär (*Vaccinium corymbosum*).
Självfertil och högväxande sort som blir cirka 140–200 cm hög. Ger ganska stora bär med fyllig, syrlig smak. Skörden sträcker sig från slutet av augusti och långt in i september, vilket förlänger blåbärssäsongen.

Klätterväxter

Fjärilsranka

Schisandra chinensis

För att odla S. chisandra rekommenderas en väldränerad, men fuktighetshållande jord, odlingszon I - III. Odlingskraven liknar de för vinodling. Tillförsel av växtnäring behövs och ett extra tillskott av fosfor kan behövas under bärtillväxten. Den vill ha mullrik, fuktighetshållande och väldränerad jord. Trivs att växa i sol till halvskugga. Den kan bli upp till 5 meter hög och 5 cm bred. Växten är mycket

känslig för torka. Den är tvåbyggare och man behöver både en hona och en hane för att få bär men det finns namnsorter som är självfertila. Om det blir några bär så plantorna oftast bara frukt vartannat år. Problemet är att de blommar tidigt och att pollinerarna som är vakna då föredrar andra blommor, men där den ursprungligen kommer ifrån finns det pollinerare som passar bättre.

Kallas också för 'De fem smakernas bär', med sin härkomst i trakterna kring nordöstra Kina, Korea, östliga delen av Ryssland och norra Japan, har använts i traditionell kinesisk medicin i över 2000 år. På senare tid har bäret även börjat uppmärksammas i väst. Namnet kommer ifrån anseendet att bären besitter samtliga följande smaker: *sötma*, *syrlighet*, *sälta*, *bitterhet* och *krydda*. Smaken beskrivs som god, om än speciell. Förutom de ätliga bären, kan man använda bladen i te och som bladgrönsak. Bären och bladen innehåller ett ämne som ger liknande effekt som koffein med skillnaden att effekten varar längre. Fjärilsranka har flera medicinala effekter som bekräftas i många vetenskapliga studier, bland annat ökad stresstålighet, ökad reaktionsförmåga och förbättrad koncentrationsförmåga.

Det sägs finnas två sorter som är självfertila, **Sadova No. 1** och **Eastern Princ.** G

Sort:

Sadova No. 1 är en självpollinerande Ukrainsk sort - endast en individ behövs för fruktsättning.

Minikiwi

Actinidia arguta, A. Kolomikta

Den vill växa i mullrik, fuktighetshållande och väldränerad jord. Den vill helst växa i ful sol men klarar halvskugga. Den är tvåbyggare och behöver en hanne för att kunna bära frukt. Vissa sorter är självfertila. Zon 1–5, beroende på sort. Det är bra om den står skyddat eftersom blommor och unga skott är känsliga för vår frost. Den vill ha stöd för att kunna klänga och vi har byggt en pergola, man kan också spänna upp ca 3 mm tjock ståltråd eller vajer åt kiwin.

Tage

Tina

Anna

Paula

Oskar

Fem bladig Akebia

Akebia quinata, akebia trifoliata, akebia × pentaphylla

Den vill ha fuktighetshållande och väldränerad jord. Den vill helst växa i full sol och den är precis som minikiwi känslig för sen vårfrost. Den är självsteril och det behövs två plantor för korspollinering men det är sällan frukterna utvecklas i Sverige Härdig upp till zon 2. Den blir upp till 5 meter hög och ca 0,5 meter bred. Klängväxt från Östasien. Blommar med vackra, vita väldoftande blommor på våren. Akebia kan ge ätliga frukt.

Sorter:

Alba Zon 1–2
En vacker sort som blommar på våren med vita, väldoftande blommor. Blommorna sprider en mild och behaglig doft som gör den extra uppskattad nära uteplatser eller gångar. Frukten är ätbar och har en söt smak som påminner om honungsmelon.

Chocolate Vine Zon 1–3
En kraftigväxande klätterväxt som kan bli 8–12 meter hög. Den behöver ett stadigt växtstöd att slingra sig runt, exempelvis en pergola, spaljé eller trädstam.
Blommar i april–maj med dekorativa blommor som sprider en doft av choklad.

Plantan har både han- och honblommor, men för att den ätbara frukten ska utvecklas krävs korspollinering, vilket innebär att två olika sorter behöver planteras tillsammans. För bästa resultat placeras den i ett skyddat läge, som vid en varm husvägg, eftersom blommorna kan skadas av frost på våren.

Variegata Zon 1–3
En mycket dekorativ sort med brokiga blad som är mörkgröna med vita inslag. Bladens undersida har en blågrön ton, och under vintern skiftar hela bladverket till en vacker lila nyans.
På våren slår koppformade, lilaröda blommor ut och fyller trädgården med en härlig doft. Dessa blommor kan följas av stora, avlånga, korvformade frukter som inte bara är prydliga utan även ätliga.

För att säkerställa fruktsättning bör två olika sorter av akebia planteras tillsammans. Sorten kan nå en höjd på 6–10 meter och blir ett blickfång i trädgården.

Silver Bells Zon 1–2
En ovanlig sort som, till skillnad från de flesta andra akebior, inte får de klassiskt lila frukterna. Fruktköttet har en smak som påminner om kirimoja, men med en större andel frön i förhållande till fruktköttet.

Träd

Kastanj

Castanea sativa

Den gillar att växa upp i skyddet av annan vegetation (amträd) men i takt med att den blir större, behöver den full sol för att trivas. Den vill ha en varm och väldränerade växtplats i humusrik jord. De är ofta självfertila men behöver minst en annan individ (av samma eller annan art inom släktet) för pollinering. Den kan bli mellan 9-30 meter hög beroende på sort. Den äkta kastanjen och den amerikanska är mycket mottagliga för angrepp av en svamp. Den kinesiska och japanska kastanjen är däremot resistenta mot svampen.

Sorter av äkta kastanj

Precoce des Vans

Belle Epine

Bouche de Betizac

Marigoule

Ginko

Ginkgo (Ginkgo biloba) är ett av jordens mest unika och äldsta träd. Det har funnits i över 200 miljoner år, långt innan människan och är den enda kvarlevande arten i sitt släkte. Trots sitt uråldriga ursprung finns ginkgo idag spridd över hela världen, mycket tack vare människans odling. Trädet är känt för sin tålighet och klarar både stadsmiljöer och luftföroreningar, vilket gör det populärt i parker, tempelträdgårdar och som prydnadsträd i privata trädgårdar.

Ginkgons blad är något alldeles särskilt, fläktformade och helt unika i växtvärlden. Trädet står ensamt i sin egen växtgrupp och är närmast släkt med barrträden, men skiljer sig tydligt från dem. En fascinerande detalj är ginkgons fortplantning: honträdens fröämnen fångar upp pollen med hjälp av en liten vätskedroppe, och befruktningen sker med simmande spermier, ett förhistoriskt drag som i dag mest återfinns hos mossor och ormbunkar.

Ginkgo har använts inom traditionell kinesisk medicin i mer än tusen år, både blad och nötter. Än idag används ginkgo som kosttillskott, ofta med fokus på minne och koncentration.

I Sverige anses Ginko, härdigt till zon II, men i gynnsamma mikroklimat, exempelvis längs Norrlandskusten, har det odlats även i zon IV–V. Var trädet planteras spelar därför stor roll för dess överlevnad.

De flesta plantskolor säljer hanträd, eftersom honträdens frön får en frukthinna som luktar illa när de mognar. För den som odlar i trädgård är detta sällan ett problem men träden blir könsmogna först vid cirka 30 års ålder, unga honträd producerar få frön och dessutom krävs ett hanträd i närheten för befruktning.

Det finns många olika sorter av ginkgo med varierande storlek och växtsätt, från höga, majestätiska träd till små, kompakta buskformer. Vissa växer smalt och pelarformat, andra får grenar som hänger mjukt, och vissa har till och med vackert brokiga blad.

För mindre trädgårdar eller krukor finns flera dvärgsorter. *'Mariken'* är en tät och kompakt form. *'Thelma'* och *'Broom With Tubes'* är andra småväxta sorter, kända för sina speciella, hoprullade blad. *'Tit'* (även kallad *'Chi Chi'*) är en spännande sort med små, knutformade utväxter på barken, vilande knoppar som ger trädet ett unikt utseende.

Bland långsamväxande men något större sorter finns *'Troll'*, som så småningom utvecklas till ett litet, kompakt träd. *'Tubifolia'* är en hanplanta med blad som rullar sig på olika sätt, medan *'Saratoga'* har stora, djupt flikiga blad och en vacker, pyramidformad krona.

Honsorter

Dr. Caustan En kinesisk sort som är känd för att ge stora, fina nötter.

Eastern Star Denna sort ger relativt stora nötter med ett tunt skal, vilket gör dem enklare att spräcka och använda i matlagning.

Harvest King En storfruktig kinesisk sort vars nötter mognar sent, oftast i slutet av oktober.

Hayanari En nyare sort som börjar ge frukt redan vid ung ålder.

Kinbei En japansk sort som både ger stora nötter och rikliga mängder. En pålitlig och produktiv sort.

King of Dongting En av de mest köldtåliga honsorterna. Den sätter frukt tidigare än många andra sorter, vilket gör den särskilt värdefull i kallare klimat.

Long March Kinesisk sort som kombinerar stor nötstorlek med hög avkastning.

Ohasuki En dvärgsort som sällan blir högre än cirka 4 meter. Perfekt för mindre trädgårdar eller som prydnadsträd med möjlighet till nötproduktion.

Storfruktig hassel

Corylus colurna, Corylus colurna

Dessa hasslar är de med mest värde för oss. Vanlig hassel är dock bra att ha i närheten av sin odling eftersom den hjälper till vid pollineringen. Alla hasslar trivs i mullrika och väldränerad jord. Föredrar att växa i sol men klarar halvskugga men ger då färre nötter. Härdig i zon 1–5. Alla sorters hassel är självsterila och behöver minst en annan individ för pollinering. Därför är det en stor fördel om man har ett vilt hasselbestånd, nära där man bor.

Sorter av storfruktig buskhassel:

Jättenöt från Halle

Gunslebert

Nottingham Prolific

Tidig Lång Zellernöt

Eckige Barceloner

Katalonski

Corabel

Tonda di Giffoni

Tonda Gentile delle Langhe

Webb's Price Cob

Kvitten

Cydonia oblonga

Den behöver en solig och skyddad plats och vill ha väldräneradjord. Den är självfertil men det blir mycket bättre fruktsättning vid korspollinering. Den blir mellan 2,5 – 5 meter med samma bredd. Den är härdig upp till zon 3–4.

Darunok onuku

Bereczki

Aromatnaya

Anatolian Red

Valnöt

Juglans spp

Äkta valnöt (*Juglans regia*) är ett praktfullt träd som uppskattas både för sina stora, välsmakande nötter och sitt vackra, flikiga bladverk. Äkta valnöt är den klassiska valnöten som vi oftast ser i butikerna och nötterna har ett tunt skal och en mild, aromatisk smak.

Äkta valnöt kan växa sig 10–20 meter högt och utvecklar med tiden en bred, rundad krona som ger behaglig skugga under sommaren. Det blommar i maj med både han- och honblommor på samma träd, vilket innebär att det är självfertilt. Trots detta blir skörden rikligare om flera valnötsträd växer i närheten, vilket förbättrar pollineringen. Nötterna mognar under september och oktober och faller själva till marken när de är klara att skördas.

Äkta valnöt trivs bäst i växtzon 1–3 och vill ha en solig, skyddad växtplats med djup, väldränerad och näringsrik jord. Det är ett tåligt träd, men unga plantor kan behöva frostskyddas under de första åren. För bästa resultat bör valnötsträd planteras i ett skyddat, soligt läge. De kan växa sig mycket stora om förhållandena är gynnsamma. Unga träd är mer känsliga för kyla, så det kan vara klokt att ge dem ett extra skydd de första åren. Med tiden ökar trädens härdighet.

Trädet behöver ha väldränerad jord och helst i sluttande mark för att undvika frysskador under höst och senvår. Den behöver också bördig och humusrik jord, gärna med ett pH-värde mellan 6–7. Alla utom äkta valnöt är vattenkrävande. De är självsterila men vissa sorter är självfertila. För att vara säker är det bra om man planterar flera valnötsträd i området där man odlar (de behöver inte tillhöra samma familj).

Sorter av äkta valnöt (*Juglans regia*):

Apollo Tjeckisk härdig sort med stora, runda nötter. Skalet är tunt och kärnorna ljusgula. Trädet växer till ungefär 20 × 10 meter. Delvis självfertil, och nötterna mognar i oktober.

Broadview Härdig sort som blommar och ger skörd relativt tidigt. Produkten blir stor och kärnorna är av god kvalitet. Informationen visar att den är väl lämpad för kallare/delvis svala klimat.

Buccaneer En kraftig sort med upprätt växtsätt, börjar bära frukt tidigt (inom 3-5 år). Nötterna är runda, av god smak och med tunt skal. Sorten är självpollinerande eller delvis självfertil och klarar frost bättre än många sorter.

Mars Från Tjeckien. Mycket frosttålig och sent blommande. Nötterna mognar i slutet av september och har tunns skal, söt smak. Till viss del självfertil.

Amanda Dvärgsort, svagväxande och produktiv.

Jupiter Högavkastande sort från Tjeckien, med nötter som mognar i slutet av september. Träden är särskilt lämpade för kallare och mer utsatta lägen. Nötterna är stora och har tunt skal.

Lake En äldre amerikansk sort. Nötterna är medelstora, något spetsformade. Trädet förblir inte alltför stort och börjar producera relativt tidigt.

Loiko#1 Väldigt, väldigt härdig och sorten förökas kommersiellt av ett fåtal plantskolor.

Seifersdorfer Runde En gammal östtysk sort selekterad för tuffare läge. Han- och honblommorna blommar samtidigt, så den är självpollinerande. Nötterna är runda, tunnskaliga, gul kärna och ger skörd i början av oktober.

Young's B1 Fröplanta av 'Broadview'. Mognad i slutet av september.

Sorter av Hjärtvalnöt (Juglans ailanthifolia var. Cordiformis)

Det härstammar från Japan och ger, trots sin goda härdighet, en exotisk känsla i trädgården tack vare sina stora och dekorativa blad. När det trivs växer det snabbt och utvecklar en bred, vidsträckt krona. De hjärtformade nötterna påminner i smaken om vanliga valnötter men är helt utan bitterhet. De är dessutom rika på omättade fetter, särskilt omega-3.

Vid plantering bör du välja en solig plats med djup, lucker jord som dräneras väl, eftersom trädet inte trivs där vatten blir stående. Undvik blåsiga lägen, då de stora bladen lätt kan skadas. Om förhållandena är gynnsamma kan trädet bli 10–15 meter högt med en lika bred krona, vilket gör att det lämpar sig bäst för större trädgårdar med gott om utrymme.

För en riklig nötproduktion krävs pollinering från ett annat hjärtvalnötsträd, så plantera minst två exemplar. Det kan även pollineras av äkta valnöt eller grå valnöt, men bäst resultat får man när pollineringen sker mellan två hjärtvalnötar.

Anneke Får ovanligt stora nötter för att vara en hjärtnöt.

Imshu Högavkastande sort som blommar sent. Mognar i slutet av september, i början av oktober.

Kalmar Den enda nordiska namnsorten av hjärtnät. Härdig 1-3. Vissa år ger den ingen frukt, eftersom sorten är känslig för vårfrost. Anndra år ger trädet enorma skördar.

Simcoe Blommar tidigt. Producerar stora och breda nötter som mognar i mitten av oktober. Har tendens att ge bra skörd vartannat år.

Sorter av Grå Valnöt (Juglans cinerea)

Trädet har sitt ursprung i nordöstra USA men har sedan länge planterats i många svenska parker. Ett imponerande exemplar finns i Örebros stadspark, där det utmärker sig med en kraftig, grå stam och en låg, brett utspridd krona.

Den grå valnötens kärna är len och smakrik, på engelska kallas den *butternut*. Tyvärr omges den av ett hårt och svårknäckt skal, liknande det hos svart valnöt, vilket gör att en rejäl nötknäckare behövs för att komma åt innehållet.

Kenworthy

Sorter av Svart Valnöt (Juglans nigra)

Svart valnöt odlas inte bara för sina smakrika nötter utan även för sitt mycket hårda och värdefulla virke. Trädet har ett ståtligt utseende och betraktas ofta som den mest eleganta av valnötsarterna. Dess blad är sammansatta av flera glansiga, avlånga småblad som sitter tätt tillsammans. Till skillnad från många andra valnötsträd utvecklar svart valnöt inte en lika bred krona, utan har oftast en hög, rak stam som sträcker sig långt upp. Beroende på växtplats kan trädet bli mellan 25 och 50 meter högt och leva i flera hundra år.

Emma K Anses vara den bästa sorten. De är tunnskaliga och ska vara lätta att knäcka.

Grimo 108H Mycket härdig och lättknäckta nötter.

Thomas Anses vara en av de bästa sorterna för nordiskt klimat. Har funnits i handeln länge.

Dolly

Mispel

Mespilus germanica

Vill helst växa i ett soligt och skyddat läge men klarar lätt skugga. Väldränerat och optimalt pH får gärna vara lite på den sura sidan. Den blir mellan 2–4 meter hög och 2-4 meter bred. Den är självfertil. Vi har ett träd och den ger alltid frukt som oftast inte hinner mogna men då kan man ta in dem och låta frukterna eftermogna. Kan växa upp till zon 3.

Sorter:

'Delice des Vannes'

Sussmispel

Apyrena Kärnfri sort med små frukter

Westerveld

Mullbär

Morus spp.

Den vill växa varmt och gärna i fuktighetshållande och väldränerade jord med högt pH. Vill växa soligt men kan klara lätt skugga. Självfertil men M.rubra (rött mullbär) är tvåbyggare. Den kan bli mellan 2–10 meter och 1-10 meter bred. Kan växa upp till zon 4.

Sorter:

Alvastra Äkta svart mullbär, svensk sort från Alvastra klosterruin

Elevenborg Äkta svart mullbär, svensk sort från Alnarp

Mulle Mycket härdig svensk sort, moderträdet är ca 10 m högt och 6 m brett. Ger massor med små, men väldigt söta och goda svarta bär under hela sommaren. Zon 1-4(5). Rotäkta.

Illinois Härdig amerikansk sort, stora goda svarta bär. Zon 1-3.

Weisse von Weissenfels Svagväxande buske med vita och mycket söta medelstora bär. Härdig 1-3

Gerardi Dwarf Mycket bra dvärgsort som blir 2 m i höjd, med stora och goda svarta bär. Inte härdig, bör odlas i växthus eller kruka.

Wellington Intressant sort för friland, starkväxande och medelstora avlånga svarta bär. Zon 1-3?

Flikbladig Mycket smalflikiga och vackra blad. Zon 1-2?

White Berry Vita och söta bär. Zon 1-3, 4?

Spirata Grenarna har ett sicksackigt mönster.

Persika

Prunus persica

Den behöver en varm och skyddad plats i bördig och väldränerad jord. Den är självfertil och härdigupp till zon 3–4. Den kan bli mellan 2–4 meter hög och 2–4 meter bred. Vi odlar Riga på friland i vår skogsträdgård och den står väldigt skyddad och i en rejält upphöjd bädd. Vi hade två träd från början men det ena har dött. Min granne odlar Frost, vilket är ett mindre träd som ger många men små frukter. Detta träd står mot en söderväg och brukar komma igång för tidigt på våren. Trädet (Frost) mot södervägen skulle behövas skyddas för att hindra det från att komma igång för tidigt på våren.

Sötrönn/Koreansk rönn

Sorbus spp

Den är lättodlad men vill ha väldränerad jord och trivs att växa i full sol till halvskugga. Den är självfertil och kan växa upp till zon 6. Den blir 1,5 – 10 meter och 2–6 meter bred.

Sorter:

Rosina Stora plantor och snabbväxande.

Dodong Vackert och friskt träd som ger smakliga och milda bär.

Alaja Krupnaja Hybrid mellan rönn och hagtorn.

Lind

Tilia spp.

De trivs bäst att växa i ett soligt läge men är mycket skuggtåliga. Vill ha djup, fuktighetshållande och mullrik jord, men klarar de flesta jordar förutom blöt jord. Det är en fördel att hamla lindar i sin skogsträdgård eftersom de annars tar mycket skugga och dess täta krona släpper inte igenom mycket regn. Svartliden och bohuslinden sägs vara de lindar som är mest hamlingsvänliga eftersom de växer snabbast. När man hamlar lindar så går man miste om de fina och goda blommorna. Men om trädet hamlas vart tredje år så hinner det repa sig och ge blommor. Lind kallas också för salladsträd och bladen används i början av odlingssäsongen. Lindar kan bli upp mot 20 meter höga och 5–15 meter breda. Den är självfertil och kan växa upp till zon 4.

Gojibuske/Bocktörne

Lycium barbarum

Den blir ca 1,5–2,5m hög och kan bli 4 m bred. Den är självfertil och härdig upp till zon 4. Det är en perenn, lövfällande buske med långa, tunna grenar och grågröna blad. Den blommar sent på sommaren med purpurfärgade stjärnblommor. Den vill ha väldränerade jord och växa i full sol. Den behöver en varm växtplats för att ge frukt i zon 3 och 4. Den är dock mycket tålig mot både torka och kyla och kan växa i vilken jord som helst, bara jorden inte är vattensjuk. Känner inte till några särskilda sorter.

Referens

Skogsträdgården: odla ätbart överallt, Philipp Weiss & Annevi Sjöberg

Nötodlarens handbok, Philipp Weiss

Trädgårdstrollet, Waara, Jasmine (https://www.tradgardstrollet.se/)

Holma folkhögskola (Johansson, Johanna)

Räveboda plantskola (Heiskanen, Janne)

Gröna rader, https://gronarader.se/